

---

Anna Tomkowska

## Późnoantyczne mozaiki w Libanie: technologia i problematyka konserwatorska

---

---

### STRESZCZENIE

Celem tej dwutomowej rozprawy była próba syntetycznego opracowania problematyki konserwatorskich i technologicznej późnoantycznych mozaik z terenów dzisiejszego Libanu. Praca stanowi podsumowanie działań konserwatorskich oraz badań prowadzonych w latach 2015-2020 na stanowiskach archeologicznych w Chhim, Jiyeh, Anfeh oraz przy kolekcji mozaik z Muzeum Mozaik w pałacu w Beit ed Dine.

W Libanie przetrwało wiele cennych mozaik posadzkowych. Dzisiaj niestety są one w większości w bardzo złej kondycji. Niektóre z nich były w przeszłości i są obecnie poddawane różnym zabiegom konserwatorskim, nie zawsze prawidłowym, aczkolwiek często chroniącym je przed całkowitym zniszczeniem. Z racji swojej względnej trwałości mozaiki stanowią istotną grupę zabytków świadczących o zmianach stylistycznych i ikonograficznych w sztuce.

Większość mozaik będących przedmiotem rozważań i analiz niniejszej pracy powstała w okresie od drugiej połowy IV do połowy VII wieku i zdobiła posadzki powstających wówczas kościołów, które wraz z rozwojem chrześcijaństwa zastępowały świątynie pogańskie.

Stan zachowania oraz przyczyny zniszczeń mozaik libańskich nigdy wcześniej nie były przedmiotem syntetycznych badań. Potrzeba opracowania strategicznych działań w kierunku efektywnie zaplanowanej ochrony tych cennych zabytków

---

pozostaje pilną potrzebą. Niniejsza praca stara się w sposób syntetyczny wypełnić tę lukę.

Rozdział pierwszy, przedstawia aktualny stan badań w zakresie ogólnych zagadnień historyczno-archeologicznych i konserwatorskich mozaik oraz problematyki technologicznej i konserwatorskiej również w odniesieniu do przykładów z Libanu.

Rozdział drugi jest wprowadzeniem do zagadnień technologii i techniki wykonania mozaik w okresie antyku. Przedstawiono w nim złożoność dzieł jakimi są mozaiki posadzkowe pod względem budowy oraz nakreślono rozwój samej techniki w oparciu o przemiany technologiczne i stylistyczne. Uzupełnieniem rozdziału jest umieszczony na końcu pracy słownik terminologiczny wybranych rodzajów mozaik posadzkowych.

Rozdział trzeci w całości poświęcony został późnoantycznym mozaikom z terenów dzisiejszego Libanu w ich kontekście architektonicznym oraz ikonograficznym. Podsumowaniem rozdziału jest część poświęcona współczesnemu kontekstowi ekspozycji mozaik, która jest wprowadzeniem do dalszej części pracy dedykowanej już bezpośrednio zagadnieniom konserwatorskim.

Otwiera je rozdział czwarty, którego pierwsza część poświęcona została syntetycznemu opisowi geologii, geografii i klimatu kraju, mających znaczący wpływ zarówno na rodzaj materiałów stosowanych w lokalnej produkcji mozaik jak i ich stan zachowania oraz zachodzące procesy zniszczeń.

W piątym rozdziale przedstawiono szczegółowe rozpoznanie mozaik zachowanych we wspomnianych powyżej czterech wybranych lokalizacjach oraz omówiono przeprowadzone przez mnie prace konserwatorskie na stanowiskach archeologicznych w Chhim, Jiyeh i Anfeh oraz w Muzeum Mozaik w Beit ed Dine.

Szósty rozdział zawiera końcowe wnioski na temat ochrony mozaik w Libanie uwzględniające szeroki kontekst uwarunkowań. Wskazano w nim najważniejsze zagrożenia oraz strategiczne kierunki możliwych w przyszłości działań konserwatorskich i prewencyjnych.

---

Drugi tom pracy zawiera pięć aneksów, w których umieszczono szczegółowe wyniki przeprowadzonych badań analitycznych oraz zielnik roślin ze stanowisk archeologicznych w Chhim i Jiyeh.